

УДК [378.147.011.3-051:004]:005.336.2

Наталія ПАВЛОВА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій
та методики викладання інформатики
Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна
e-mail: natast.pavlova@gmail.com

Наталя ГНЕДКО

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій
та методики викладання інформатики
Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна
e-mail: gnedko.nata.rdgu@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО НА РИНКУ ПРАЦІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

У статті розкрито поняття професійної компетентності та описані компоненти професійних (інформатичних) компетентностей вчителя інформатики. Представлені результати аналізу процесу підготовки майбутніх вчителів інформатики з урахуванням формування професійної компетентності. Доведено актуальність та доцільність обраної проблеми дослідження. Розглянуті умови і напрями формування професійної компетентності при вивченні предметів загальної й фахової підготовки. Наведені зразки практичних завдань дисциплін із циклу професійної підготовки, виконання яких є підґрунтям підготовки конкурентоздатних на ринку праці вчителів інформатики.

Ключові слова: освітній процес, компетентнісний підхід, підготовка майбутніх вчителів інформатики, професійна компетентність, нові інформаційні технології, міждисциплінарні системи навчання.

Сучасне реформування вищої освіти вирізняється інноваційним та високотехнологічним характером, спрямованістю на підготовку конкурентоздатних на ринку праці фахівців, які:

- вільно володіють обраною професією та орієнтуються в суміжних з нею галузях знань;
- здатні гнучко адаптуватися до швидких темпів розвитку інформаційного суспільства та підвищувати власний інтелектуальний і фаховий потенціали впродовж усього життя;
- цілеспрямовані, комунікативні, мобільні, креативні, вміють працювати індивідуально та в колективі.

Саме тому, процес підготовки майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) спрямований на набуття певного набору компетентностей, в тому числі й професійної, які виявляються у підготовленості студентів до педагогічної діяльності. А для цього акцентовано увагу не на дидактичній тріаді знання-уміння-навички, а на формуванні у студентів вмінь самостійно здобувати нові знання, активно та відповідально їх використовувати у реальних практичних ситуаціях, розвивати професійні й соціально-особистісні якості, творчі здібності, ініціативність, критичне мислення, креативність.

Зусилля чималої кількості науковців та практиків спрямовані на дослідження напрямів реформування змісту вищої освіти, покращення якості освітніх послуг, упровадження нових освітньо-професійних програм та технологій навчання, зміни способу мислення викладачів ВНЗ відповідно до положень Болонської декларації.

Зарубіжні науковці, серед яких Дж. Боуден, М. Лейтер С. Маслач, Дж. Равен, Р. Уайт, А. Тоффлер, М. Спектор, аналізують компетентності загалом, виокремлюють серед них найвагоміші, які сприяють досягненню успіхів у житті, покращенню змісту та якості освіти.

В.Ю. Биков, І.А. Зімня, Н.В. Кузьміна, О.В. Лебедева, Л.Г. Карпова, О.І. Локшина, А.К. Маркова, В.І. Маслов, О.В. Овчарук, В.А. Сухомлін, Н.Ф. Радіонова, А.В. Хуторський аналізують проблеми впровадження компетентнісного підходу до результатів навчання, вивчають умови формування компетентностей, аналізують основні категорії загальних і предметно-спеціальних (фахових) компетентностей та виокремлюють характеристики компетентного фахівця, серед яких: координація різних видів професійної діяльності; здібність ефективно діяти за межами навчальних ситуацій; творчий характер мислення; чіт-

ке визначення цілей професійно-особистісного удосконалення; уміння самостійно приймати професійні рішення та усвідомлювати особистісну відповідальність за результати праці.

В.І. Луговим, М.Ф. Степком, Ю.В. Сухарніковим проаналізовано сутність європейської концепції компетентнісного підходу в освіті, розробленої в межах Болонського процесу, досліджено особливості модернізації вищої освіти в Україні та впровадження компетентностей до нових освітніх стандартів.

Різносторонній аналіз питань щодо фундаментальної підготовки майбутніх вчителів інформатики у системі вищої освіти, складових й характеристик сформованих у процесі навчання професійної компетентності відображено у дослідженнях сучасних вчених та практиків, серед яких М.І. Жалдак, В.І. Клочко, Н.В. Морзе, С.А. Раков, Ю.С. Рамський, З.С. Сайдаметова, С.О. Семеріков, Є.М. Смирнова-Трибульська, О.М. Спірін, І.О. Теплицький, Ю.В. Триус.

Незважаючи на значну кількість теоретичних описів та на їх основі проведених досліджень залишаються нерозв'язаними окремі аспекти теоретико-методологічних та організаційно-методичних основ формування у майбутніх вчителів інформатики професійної компетентності.

Метою даного дослідження є аналіз окремих компонентів професійної компетентності вчителів інформатики, вивчення умов і шляхів їх формування при вивченні предметів загальної й фахової підготовки, визначення методів розвитку компетентностей для досягнення очікуваних результатів навчання у ВНЗ.

Розкриваючи специфіку певного виду діяльності, професійна компетентність містить набір взаємодіючих спеціальних компетентностей різного рівня, що визначаються вимогами конкретної професії. Професійна компетентність педагога об'єднує компоненти фахової діяльності й педагогічного спілкування та є вагомою складовою системи компетентностей сучасної висококваліфікованої особистості.

Узагальнення різних досліджень надає можливість трактувати професійну компетентність як інтегративну якість особистості, що є сукупністю фундаментальних психолого-педагогічних та предметних знань, професійних вмінь та навичок, здобутого власного досвіду, відкритості щодо оволодіння новими знаннями. Вагомим компонентом набуття у процесі навчання в ВНЗ професійної компетентності є особистісний чинник, оскільки саме він мотивує та спонукає студентів до розуміння пред-

метної області й професії, побудови власних траєкторій подальшого саморозвитку і професійного зростання тощо.

В основі професійної підготовки майбутнього педагога, за Н.В. Морзе, є методична підготовка, що спирається на зміст фундаментальної підготовки та формує навички до виконання основних функцій вчителя інформатики в сучасній школі: інформаційно-орієнтаційної, проєктувальної (моделюючої), аналітичної, мобілізаційної, трансляційної, діагностично-оцінювальної діяльності [2, 17].

М. І. Рафальська підкреслює, що результатом навчання майбутніх вчителів інформатики у ВНЗ є сформованість (на певному рівні) соціально-професійних компетентностей, складовими яких є соціально-значущі та професійні (інформатичні) компетентності [3, 48-53]. Беручи до уваги змістові лінії шкільного курсу інформатики, дослідниця виділяє компоненти професійних (інформатичних) компетентностей вчителя інформатики:

- інформологічно-методологічні компетентності;
- інформаційно-технологічні компетентності;
- компетентності у галузі комп'ютерної інженерії;
- компетентності у галузі моделювання;
- компетентності у галузі алгоритмізації та програмування.

Як показує практика, формувати у майбутніх вчителів інформатики згадані вище компетентності найкраще при вивченні дисциплін природничо-наукового та професійно-практичного циклів освітньо-професійної програми навчання у ВНЗ. Але підготувати студентів до обґрунтованого використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як об'єкту вивчення та засобу діяльності, вивчаючи дисципліни згаданого вище циклу (наприклад, такі дисципліни як «Інформатика», «Web-програмування», «Комп'ютерно-орієнтовані технології в освіті та науці», «Методика навчання інформатики», «Основи мультимедіа», «Комп'ютерна графіка») неможливо. Незважаючи на динамічне оновлення змісту освіти та технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами, вивчення дисциплін інформатичного спрямування професійно-практичного циклу орієнтоване на володіння фундаментальними відомостями стосовно об'єкта діяльності, формування у студентів практичних навичок роботи з конкретними системним і прикладним програмним

забезпеченням. В основі процесу набуття майбутніми вчителями інформатики професійної компетентності теоретичні знання з теорії педагогіки, розуміння ними особливостей сучасних технологій навчання та закономірностей педагогічних течій.

Саме тому доцільно впроваджувати міждисциплінарні та синтезуючі системи навчання, інтеграція яких спрямована на те, щоб знання та вміння з одного фаху, а в нашому випадку з інформатики, мотивували у студентів успішне вивчення дисциплін професійно-практичного циклу і «забезпечували методологічну спеціальну і методичну підготовку вчителя в нерозривному зв'язку з формуванням основ інформаційної культури та підготовкою до практичного використання НІТ (нові інформаційні технології) в своїй професійній діяльності» [1]. При цьому потрібно не просто замінити теоретичні знання практико-орієнтованими, бо за таких умов втрачається фундаментальний підхід, а доцільно трансформувати навчально-пізнавальну діяльність студентів в дослідницьку та практико-професійну, які мотивують майбутніх вчителів не до запам'ятовування «готових знань», а до засвоєння знань через дослідження, відстеження умов їх походження, оцінювання професійних ситуацій тощо. Як показує практика, така діяльність передбачає: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі; сформовані уміння одержувати всеможливі повідомлення й дані та оперувати ними на практиці; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за здобуті результати.

Під час викладання дисциплін із циклу професійної підготовки добираємо комплексні завдання, які не лише розкривають напрями вивчення шкільного курсу інформатики і моделюють інформаційно-освітнє середовище навчального закладу та професійні обов'язки вчителя інформатики, але й спонукають студентів до формування рефлексивної компоненти через розвиток здібностей аналізувати власні фахові дії, співставляти здобуті результати з прогнозованими.

Наведемо приклади таких завдань при вивченні дисциплін:

«Методика навчання інформатики»:

- розробити візуальну презентацію (visual presentation) представлення роботодавцю власних фахових досягнень та перспектив їх розвитку у професійній сфері (для подання інформації використати програми опрацювання текстів, наприклад wordle.net);

- використовуючи спеціальні програми-шаблони, розробити електронне портфоліо (е-портфоліо) особистісного розвитку, що є засобом зберігання й систематизування результатів навчання власника, відображення його досвіду й прогресу, визначення шляхів для самовдосконалення та розмістити його в мережі Інтернет;
- здійснити добір та аналіз відкритих освітніх онлайн-курсів з інформатики та суміжних з нею дисциплін, розробити виступ у форматі TED'у (TED Talks) про особливості та перспективи їх роботи.

«Комп'ютерна графіка»:

- створити (обробити) растрові й векторні зображення професійного призначення (як дидактичний матеріал у вигляді вебсторінок, електронних та поліграфічних видань, мультимедійних продуктів тощо), продемонструвати відео скрінів проміжних етапів діяльності та кінцевого результату на власному YouTube-каналі.

«Основи мультимедіа»:

- у середовищі спеціальних програм (наприклад, Google Keep, OneNote, Stickies) розробити нотатки власної навчальної діяльності та ідей щодо майбутньої педагогічної діяльності, що містять всеможливі повідомлення й дані, зокрема, текст, зображення, електронні таблиці, аудіо- й відеофайли; результат роботи зберегти у хмарі та надати спільний доступ до нотаток однокласникам;
- розробити мультимедіа-додаток та створити користувацький інтерфейс на задану тему для використання в майбутній професійній діяльності (компонування сценарію, розробка інформаційних елементів, вибір інструментальних засобів створення, оформлення та поєднання інформаційних елементів).

Для досягнення успіху та професійної адаптації залучаємо студентів до роботи у колективі, акцентуємо увагу на уміннях взаємодіяти з іншими, наприклад, мотивувати колег та досягати спільних цілей, вести дискусію у професійній сфері та навпаки, здійснювати фахове спілкування з непрофесіоналами. Така діяльність сприяє не лише інтелектуальному розвитку, але й усвідомленні особистісного сенсу та значущості обраної професії, конструюванню власної професійної поведінки відповідно до викликів сучасності.

Беручи до уваги досвід підготовки фахівців даного напрямку, відзначимо, що вивчення НІТ через призму майбутньої професійної діяльності

підвищує рівень не лише науково-теоретичної та практичної підготовки студентів, але й стимулює нестандартне та оригінальне мислення, здібність переносити знання з однієї області в суміжні. При цьому студенти як майбутні вчителі інформатики повинні усвідомлюють на прями використання в освітньому процесі інформаційних технологій, особливості інформаційних потоків в обраній галузі.

Модернізація системи вищої освіти спрямована на підготовку фахівців, які будуть конкурентоздатними та мобільними на ринку праці. Доцільне упровадження міждисциплінарних систем навчання через залучення майбутніх вчителів інформатики до систематичного і цілеспрямованого розв'язування комплексних завдань сприяє набуттю професійних компетентностей, які надають їм можливість різносторонньо реалізувати власний інтелектуальний потенціал у професійній сфері.

Проведений аналіз особливостей підготовки майбутніх вчителів інформатики як конкурентоздатних фахівців на ринку праці дозволяє окреслити напрями подальших досліджень, які можуть бути представлені в освітньо-професійних програмах, які відображають соціальне замовлення на підготовку фахівців з урахуванням особливостей професійної діяльності та вимог до змісту освіти з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Жалдак М. І. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики / М. І. Жалдак, Ю. С. Рамський, М. В. Рафальська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2.

Павлова Н., Гнедко Н.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО НА РЫНКЕ ТРУДА УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ

В статье раскрыто понятие профессиональной компетентности и описаны компоненты профессиональных (информатических) компетенций учителя информатики. Представлены результаты анализа процесса подготовки будущих учителей информатики с учетом формирования профессиональной компетентности. Доказана актуальность и целесообразность выбранной проблемы исследования. Рассмотрены условия и направления формирования профессиональной компетентности при изучении предметов общей и профессиональной подготовки. Приведены образцы практических задач дисциплин из цикла профессиональной подготовки, выполнение которых является основой подготовки конкурентоспособных на рынке труда учителей информатики.

Ключевые слова: образовательный процесс, компетентностный подход, подготовка будущих учителей информатики, профессиональная компетентность, новые информационные технологии, междисциплинарные системы обучения.

Pavlova N., Hnedko N.

PROFESSIONAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF ON THE LABOR MARKET COMPETITIVE TEACHER OF COMPUTER SCIENCE

The article deals with the concept of professional competence and is described the professional components (front information) competence of teacher of informatics. The urgency and feasibility study of the sub-

Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць / Редада. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – №7 (14). – С. 3-10.

2. Морзе Н. В. Система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах : автореферат дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук : 13.00.02 / Морзе Наталія Вікторівна. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 40 с.
3. Рафальська М. В. Формування інформаційних компетентностей майбутніх вчителів інформатики у процесі навчання методів обчислень : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Рафальська Марія Володимирівна. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 313 с.
4. Спірін О. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою [Монографія] / О. М. Спірін ; за наук. ред. акад. М. І. Жалдака. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 300 с.

References

1. Zhaldak, M. I., Rams'kyj, Yu. S., Rafal's'ka, M. V. (2006). Model' sy'stemy' social'no-profesijny'x kompetentnostej vchy'telya informaty'ky' [Model of social and professional competence of teachers of informatics]. *Computer-oriented training system, 7 (14), 3-10* [in Ukrainian].
2. Morze, N. V. (2003). Sy'stema metody'chnoyi pidgotovky' majbutnix vchy'teliv informaty'ky' v pedagogichny'x universytetax [The system of methodical preparation of future teachers of computer science in pedagogical universities] (Unpublished doctoral dissertation). National Pedagogical University M.P.Dragomanov, Kyiv [in Ukrainian].
3. Rafal's'ka, M. V. (2010). Formuvannya informaty'chny'x kompetentnostej majbutnix vchy'teliv informaty'ky' u procesi navchannya metodiv obchyslen' [Formation of information competence of future science teachers in teaching methods of computation]. Kyiv, 313 [in Ukrainian].
4. Spirin, O. M. (2007). Teorety'chni ta metody'chni zasady' profesijnoyi pidgotovky' majbutnix uchy'teliv informaty'ky' za kredy'tno-modul'noyu sy'stemoyu [Theoretical and methodological principles of training future teachers of informatics for the credit system]. Zhy'tomy'r : Vy'd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].

ject is proved. The modern research scholars and practitioners about problems of implementing competence-based approach to learning outcomes, conditions of formation of competences and main categories of competencies and characteristics of a competent professional is overviewed. The results of the analysis process of training future science teachers in view of formation of professional competence, which are indicate that professionally competent science teacher should have theoretical knowledge of the theory of pedagogy, understand the features of modern learning technologies of studying and patterns of educational trends, be able to independently acquire new knowledge and use them in real practical situations, to develop professional and social and personal abilities, creativity, initiative, critical thinking, creativity. The above expediency of interdisciplinary studies and synthesizing systems of studying, integration are aimed at ensuring that knowledge and skills in computer science to motivate students the successful learning the professional disciplines and practical cycle and provide special methodological and methodical preparation of teachers in close connection with the formation of information culture and preparation for the practical using of new information technologies in their professional activities. The conditions and directions of formation of professional competence in the study subjects and general training are considered. These examples of practical tasks from the disciplines of training cycle («Methods of teaching computer science», «Computer graphics», «Basics of multimedia»), the implementation of which is the basis for the preparation of competitive labor market science teachers, namely: encourage students to form reflective components through the development of their professional skills to analyze their own professional actions and correlate obtained results with the predicted. Is defining methods of develop of competence to achieve the expected results of learning in higher education.

Keywords: educational process, competency approach, training of future science teachers, professional competence, new information technologies, interdisciplinary training system of study.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2017

УДК 378.03

Світлана ПАРШУК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: s-parshuk@mail.ru

ВІДРОДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто поняття загальнокультурної грамотності та проаналізовано формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших. Саме тому вчитель початкової школи має бути взірцем культури для своїх вихованців, а проблема формування загальнокультурної грамотності у майбутніх вчителів початкової школи завжди буде актуальним питанням у підготовці фахівців початкової освіти.

Ключові слова: компетентність, загальнокультурна грамотність, загальнокультурна компетентність, загальнонаціональні традиції.

У сучасних умовах стає необхідним посилення культуротворчої ролі освіти, з'являється новий ідеал «людини культури», який володіє загальнокультурною компетентністю, що визначає його активну життєдіяльність, здатність орієнтуватися в різних областях соціального й професійного життя, гармонізує внутрішній світ і відносини із соціумом.

Концепцією «Нової української школи» передбачено вивчення ключових компетентнос-

тей, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя. Однією з десяти ключових компетентностей є обізнаність та самовираження у сфері культури – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття. Ця компетентність пе-